

tome da poveća zemljišnu rentu u još jačoj proporciji. Ne samo da se realna vrijednost zemljoposjednikova dijela, realna moć koja mu daje taj dio na tuđi rad, nužno uvećava s nužnom vrijednošću proizvoda nego se s tom vrijednošću uvećava i veličina toga dijela u odnosu na totalni proizvod. Pošto je postala veća realna vrijednost toga proizvoda, on ne zahtjeva nikakav veći rad da bi bio izradjen i da bi nadomjestio uloženi kapital zajedno s njegovim uobičajenim dobitcima. Preostali dio proizvoda koji pripada zemljovlasniku bit će, dakle, mnogo veći u odnosu na cjelokupan proizvod nego što je bio pre toga." (Smit, tom II, str. 157-159.)

Veća potražnja sirovina i stoga povećanje vrijednosti mogu proizići djelomično iz porasta broja stanovnika i iz uvećanja njihovih potreba. Ali svaki novi pronalazak, svaka nova primjena koju vrši manufaktura s dosad uopće neupotrebljavanom ili malo upotrebljavanom sirovinom, uvećava zemljišnu rentu. Tako se, na primer, renta rudnika uglja golemo povećala s pojavom željeznica, parnih brodova itd.

4. "Vrste poboljšanja u proizvodnoj snazi rada, koje su direktno usmjerene to da snize realnu cijenu manufakturnih proizvoda, teže indirektno povišenju realne zemljišne rente. Naime, za manufakturni proizvod zemljovlasnik mijenja dio svojih sirovina koji prelazi njegovu ličnu potrošnju, ili cijenu toga dijela. Sve što smanjuje realnu cijenu prve vrste proizvoda povećava realnu cijenu druge vrste. Isti kvantitet sirovina odgovara odsad većem kvantitetu manufakturnih proizvoda, a zemljovlasniku je omogućeno da pribavi sebi veći kvantitet udobnosti, nakita i luksuznih stvari". (Smit, tom II, str. 159.)

Medjutim, ako sada Smit iz činjenice što zemljovlasnik eksploatira sve pogodnosti društva zaključuje (str. 161, tom II) da je interes zemljovlasnika uvijek identičan s interesom društva, onda je to budalasto. U nacionalnoj ekonomiji, pod vladavinom privatnog vlasništva, interes koji netko ima za društvo upravo je u obratnom razmjeru koje društvo ima za njega, kao što interes lihvara za raspikuću uopće nije identičan s interesom raspikuce.

Mi spominjemo samo uzgred samo monopolsku strast zemljovlasnika prema zemljovlasništvu tuđih zemalja, odakle, na primjer, proizilaze zakoni o žitu. Ovdje isto tako prelazimo preko srednjevekovnog kmetstva, ropstva u kolonijama, preko bijede seoskih radnika u Velikoj Britaniji. Držimo se stavova same nacionalne ekonomije.